

Stads

angst

De plattelandsidylle die het platteland overleeft

HUGO LAUWERS | ZELFSTANDIG DOCTORAAL ONDERZOEKER, UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Seizoen 3, aflevering 8 van de Britse televisieserie *Build a New Life in the Country* startte in 2007 met de woorden: 'Wie wil de drukke stad niet de rug toekeren om hier te gaan wonen?' In beeld: een idyllisch dorp op het prachtige platteland van Monmouthshire in Zuid-Wales. *Build a New Life in the Country* was een van de succesrijke series die in de jaren 2000 in het Verenigd Koninkrijk en Europa het kleine scherm veroverden, op Vlaamse televisiezenders afgewisseld met reeksen als *Escape to the Country of Home away from Home*. Toon en concept van dergelijke reeksen zijn onveranderlijk dezelfde: een gezin ruilt zijn stressy leven in de stad voor een droomplek *in the country*, waar het met een beperkt budget een landhuis of boerderij renoveert, tot de overwinningskreet klinkt: 'We did it!' Versta: 'Ga de stad uit. Just do it!'

Anti-urbanisme wordt doorgaans vereenzelvigd met de naoorlogse stadsvlucht en urban sprawl. Historici kijken naar de nauwe verbondenheid met de modern-industriële stad vanaf de late 18de eeuw. Kunst- en literatuurhistorici zien reeds vóór de moderniteit de stadswalg opduiken. Oudhistorici zien sporen teruggaan tot het oude Athene en Rome. Anti-urbanisme lijkt een transhistorisch fenomeen dat voorkomt met pieken en dalen. In hoeverre is ook de naoorlogse urban sprawl daar een uiting van?

Wat voorafging

Historici laten de geschiedenis van het anti-urbanisme aanvangen in de late 18de eeuw, toen een kritisch tot vijandig discours de verandering van de stad in een industriële moloch begeleidde. Dat discours was in hoge mate schatplichtig aan bevlogen geesten als Jean-Jacques Rousseau en zijn overzees alter ego Thomas Jefferson, die het landleven verheerlijkten als het tegenbeeld van de gecorrumpeerde, verdorven stad. Via romans en schilderijen bereikten hun pastorale rêverieën en sentimenten de stedelijke elite, via leesgezelschappen en voordrachtverenigingen ook een

ruimer deel van de burgerij. Populaire liederen, prenten, volksverzen, ja zelfs straat- en kermistoneel brachten het ook tot bij de ongeletterde bevolking.

Belangrijk om weten is dat de pastorale idylle nooit de landelijke realiteit weerspiegelde, maar wel een gefilterde, gekuiste versie ervan, gesitueerd in een arcadisch verleden, met de premoderne kleinstad als wensbeeld¹. Een gesublimeerde versie die eigenlijk een onvrede van de stedeling met zijn eigentijdse urbane omgeving en leefstijl uitdrukte; een lieflijke leugen waarvoor literatuurhistoricus Raymond Williams de term 'romantic anti-urbanism' bedacht². De pastorale romantiek liet toe de stad te bekritisseren zonder ze rechtstreeks te desavoueren en als vertrouwde habitat en bakermat van de moderne industrie te verloochenen. Op schilderijen leek de overgang naar de modern-industriële samenleving goed te verlopen. Het platteland leek te delen in de vooruitgang; een lichtelijke verdraaiing van de werkelijkheid, die evenwel de kapitalistische orde legitimeerde en de geprivilegieerde positie van de bourgeoisie daarin vergoelijkte. Maar in de kern bevatte de pastorale idylle een afwijzing van de modern-stedelijke realiteit.

¹ Zie voor België onder meer L. Pil, 'Landelijkeid als beeld en tegenbeeld', in: L. Pil (red.), *Boeren, burgers en buitenlui. Voorstellingen van het landelijk leven in België vanaf 1850 (Leuven 1990)* 33-54.

² R. Williams, *The country and the city* (London 1973).